

॥ ॐ ॥

॥ श्री विश्वकर्मणे नमः ॥

श्री गुर्जर सूतार ज्ञाति हीतोपदेशिका

स्वज्ञाति हीतार्थे परोपकार वृत्तिथी

लभनारः—

हरिलास भावण दुधैया

छपावी प्रसिद्ध करनारः—

श्री गुर्जर सूतार ज्ञाति कभीटी (करायी)
वती

भीमो भवन काशीदास

रणछोड लाधन—करायी.

४० स० १८२०

प्रत १०००

संवत् १८७७

दिनेश्वर प्रेसमां हरिलास भावण उकरे छाये, —करायी.

मुद्रय अमुद्रय

યોદેવાનાં પ્રથમં પુરસ્તાદિ શ્વાધિપો રુદ્રો મહર્ષિઃ ॥
 હિરણ્યગર્ભ પश्यतजायमान सन्नोदेवः शुभया स्मृत्या
 संयुनक्तु ॥
 જાત્વા શિવં સ્વર્વદ્રુતેષુ ગુહં વિશ્વસ્યેકં પરિવેષ્ટિતારં ॥
 જાત્વાદેવં મુચ્યતે સર્વ પાશૈરેષવેદો વિશ્વકર્મા મહાત્મા ॥

(તૈત્તિરીયૈતરેય શ્વેતાશ્વતરોપનિષદ્વચે શ્રુતિ)

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૮૮૭૫

વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ગ્રંથી ગુજરાતી સાહિત્યકોશ
૨૧ જાન્યુઆરી ૨૦૧૬

વિષય સ્ત્રીશિક્ષણ : ૪ : ૬

પ્રસ્તાવના

શ્રી વિશ્વકર્મા વંશજો આજના સમયમાં અજ્ઞાનતા-અવિદ્યાએ કરાને પોતાના સત્કર્મો, સ્વધર્મ સદાચાર રહીત બની, કુસંપ, ઈર્ષા, આગસ અને કલેશ સહ પોતાનું જીવન દુખદ રીતે વ્યતીત કરે છે. તે પ્રત્યક્ષાનુભવ થતાં મારા અંતઃકરણમાં ઝડપી ઉપજી અને કોઈ પણ પ્રકારે સ્વજ્ઞાતીનું શ્રેય થઈ મારી જ્ઞાતી ઉન્નતીના શીખરે પહોંચે એ આશયથી વિદ્વાન અને સત્ગુણોના કિંચીત સંસર્ગથી પ્રાપ્ત થયેલી સ્વસ્થ વિદ્યા વડે જ્ઞાતીસેવા બબલવાને નિષ્કામ વૃત્તિ અને પરોપકારપણે જ્ઞાતી સમાજમાં ભાવભાવ પ્રગટાવવા સત્ શાસ્ત્રોના પ્રમાણ સાથે “શ્રી ગુર્જર સુતાર જ્ઞાતી હીતોપદેશીકા” નોમનું લઘુ પુસ્તક મારી જ્ઞાતી સમુહના હસ્ત કમળમાં મુકી સર્વે જાંધુઓને પ્રાર્થુ છું કે, આ લઘુ પુસ્તકને નિરમાલ્ય ન ગણતાં એ દરકારીથી તેને કચરાને સ્વાધીન ન કરતાં આપના મનમાં તેનું મનન કરી સહુ જાંધુઓ પોતાના સ્વધર્મને સમજી-સ્વીકારી મારા સ્વસ્થ શ્રમને સફળ કરશે એવી જાણસા રાખું છું.

વિશેષમાં પ્રસ્તુત લેખ પાંચ વર્ષ પહેલાં લખાયેલો હતો અને તેને પ્રકાશમાં લાવવા ગોંડલના રહીશ હાલમાં લાવનગરના દરબારી મીસ્ત્રી ગોકુલદાસ વસ્તાભાઈ સચાણીઆ બચાઈ હું જુનાગઢ હતો ત્યારે તેઓશ્રી ત્યાં આવેલા હતા. તેમને આ લેખ

ખતાવતાં તેમણે પોતાની ઉદાર ભાવના દર્શાવી. સદરહુ લેખ પોતાને ખરચે છપાવી આપવા કહ્યું અને લેખ મારી સેથી લખાઈ ગયા. લેખ લઈ ગયાને બે વરસ વીતી ગયાં તે વખતે રાજકોટ મુકામે “શ્રી ગુર્જર સુતાર જ્ઞાતી સંમેલન” થયું ત્યાં તેઓશ્રી પધારેલા હતા. અને તેમને સદરહુ લેખ બાબત પુછતાં તથા પ્રકાશમાં લાવવા માટે શી યોજના કરી? તે બદલના જવાબમાં ઉદાર મહાશયે જણાવ્યું કે મેં પ્રેસવાળાને છાપવા આપેલ છે. કાચાં મુદ્ર કઢાવ્યાં છે, અને હું લાવનગર જઈ મોકલી આપીશ. આ પ્રમાણે તાજવે ગોળ ચોટાડી મીસી સાહેબ લાવનગર આદ્યા ગયા, અને કાચાં મુદ્ર આવતાં બીજું એક વર્ષ વીતી ગયું. તેથી હું તે લેખ પાછો લેવા લાવનગર ગયો, કારણકે પત્ર મારફત લેખ મંગાવતાં જવાબમાં આવતું કે થોડા દિવસમાં આવે છે. હું કામમાં છું. લેખ પાછો મોકલાવ નહિ એવાં અનેક બાનાં આપ્યે જતા હતા. તેથી હું લાવનગર જાતે ગયો અને સદરહુ લેખની માગણી કરતાં એ તો પ્રેસવાળાને આપેલ છે. પ્રેસવાળા પ્લેગને સળગે આદ્યા ગયા છે. એવાં કારણો દર્શાવી મને વીદાયગીરી આપી. અને સાથે જણાવ્યું કે, હું હવે એકાદ મહીનામાં કામ પતાવી નાં રીશ. જામ પોટા દિલાસા દેવામાં અને લેખને પ્રકાશમાં ન લાવવાને તે મહેરબાન મીરીના અંતઃકરણમાં શું હશે એ તો પરમાત્મા જાણે. પરંતુ અનેક પ્રકારના પત્રો લખવા છતાં, રૂબરૂ મેળાપ કરવા છતાં પણ જ્ઞાતીહીતમાટેની ઉમ્મીદોને સાવ ગળું ઘુંટી મારી નાખવામાં આવી હતી. અને હું નીરાશ બની

એસી ગયો હતો. પરંતુ સર્વ જ્ઞાતીના સહભાગ્યે કરાચીમાં તા. ૩-૧૦-૨૦ના રોજ જ્ઞાતીની અધિકૃતતા કરવા માટે શ્રી ગુર્જર સુતાર જ્ઞાતી લેખી થઈ હતી. તે વખતે આ પ્રસ્તુત લેખ મેં વાંચી સંભળાવ્યો હતો. અને તે જ્ઞાતીને ટ્રેડર થશે એમ ધારી “(કરાચી) શ્રી ગુર્જર સુતાર જ્ઞાતી કમીટી”ના ઉદ્ધાર ગ્રહસ્થ મેમ્બરોએ “શ્રી ગુર્જર સુતાર જ્ઞાતી ઉપદેશીકા”ને છપાવવાની લાગણી કરાવી. તેને છપાવી જ્ઞાતી સમાજ તથા મને આભારી કરેલ છે. તેથી હું શ્રી વિશ્વકર્મા પ્રભુ પાસે યાચું છું કે, આપણી જ્ઞાતીમાં આવા ઉદ્ધાર અને ધર્મશીલ મનુષ્યો હમેશાં વૃદ્ધિ પામી જ્ઞાતી ઉજ્જતીના અનુપમ સાધન રૂપ બને એજ. શુભાશા—અસ્તુ.

સંવત ૧૯૭૬ના ભાદ્રપદ,
કૃષ્ણ પક્ષ, ૬ ને રવીવાર
કરાચી, તા. ૩-૧૦-૨૦

લી૦ સ્વ જ્ઞાતી સેવક
હરિલાલ માવજી દુધૈયા.

॥ श्री विश्वकर्मा जयति ॥

સકળ શ્રષ્ટિના સાર ભૂત આદ્ય પુરુષ પરમાત્મા શ્રી વિશ્વકર્માના પાદો ભુજમાં, સ્નેહ પૂર્વક મસ્તક નમાવી અંતઃકરણમાં શુદ્ધ ભાવના સહ ધ્યાન ધરી લેખીનીને હસ્ત ગત કરતાં, બ્રહ્મકુમારી વિશ્વા ધારીણી બ્રહ્મચારીણી સ્વેતામ્બર ધારીણી ગ્રંથ સિંધુ તારણી, મયુર વાહની ગિરાભ ડાર અને સદા પ્રસન્ન વદની, દેવિ સરસ્વતિને શુદ્ધ અંતઃકરણમાં સ્વાલ્પ વિદ્યાની આર્જવતાથી યાચના કરી કાળના પ્રબળ પણા એ કરીને ઉત્તમ સ્થિતિમાંથી અધમ સ્થિતિમાં આવી પડેલા મારા જ્ઞાતિ બંધુઓને પૂર્વ સ્થિતિનું સ્મરણ કરાવવા હલકી પંક્તિમાં થી શ્રેષ્ઠ પંક્તિમાં લાવવા અને આ લોક તથા પર લોકમાં આનંદ સહ સુખ મેળવવાને પરાપકાર વૃત્તિએ અંતરમાં ઉપજેલી ઉર્મીઓથી, જેમ ન્હાનું બાળક આકાશમાં રહેલા ચંદ્રને પોતાની પાસે લેવાની ઇચ્છા કરે અને તે અશક્ય છે તેમ અજ્ઞાનાવસ્થા માં પડેલી આપણી જ્ઞાતિને એકાએક સુધારણાના પ્રકાશમાં લાવવી અશક્ય છે. છતાં

હસ્ત પદાદિ અંગ અર્ચુ શુદ્ધિ દીની મનુષ્ય કે

હોની અહોની હરિ સંગ હોઈ શકે સો યત્ન કર

એ સુત્રને અનુસરી પ્રયત્નના ફળની અપેક્ષા ન કરતાં, સાહસીક કાર્ય ને આરંભી આપણી જ્ઞાતિની કઠંગી સ્થિતિનું, દિગ્દર્શન કરાવવા, તથા મારા પ્રીય જ્ઞાતિ બંધુઓને કુસંપ નિદ્રા અને ઇર્ષ્યા આળસ્યમાંથી જાગૃત કરવાને હું પ્રવૃત્ત થયો છું.

ખંધુઓ ? હું કાંઈ ઉપદેશક નથી તેમ વિદ્વાન પણ નથી કે
મારા પ્રયત્ન જ્ઞાને કરી આપ સર્વેને ઓધ આપવાનું અભિમાન કરું
પરંતુ એક લઘુ બ્રાતા તરીકે મારી સ્વાસ્થ્ય મતિથી સુખ અને શાન્તિ
મેળવવાની તથા જગતમાં પવિત્ર કીર્તિ પામી ઉચ્ચ સ્થિતિમાં પહોંચ
વાની સલાહ મારા વડિલો સમાનવયી તથા લઘુ બ્રાતાઓને આપવી
એવા પ્રયત્ન હેતુથી આ પ્રસ્તુત લેખ લખવાનું ઉચ્છ્રંખળ પણ ક્યું છે.

સંજ્ઞનો ? હું મારી જ્ઞાતિ સમસ્તનો દાસ છું આ લેખમાં ચર્ચા
એલા વિષયોથી લુબ્ધ છું લખેલા નિયમો પ્રમાણે મારી વર્તણૂક નથી
અર્થાત સર્વ પ્રકારે નિંદનીય-નિંદા કરવા લાયક છું પરંતુ જેમ આ
ધારી રાત્રીને વીરો કાંઈ આંધળો મનુષ્ય પોતાના કાંઈ કામ માટે, અટ
કળની આંખોને આધારે બહાર નીકળે ત્યારે પોતાને તથા સામેથી
આવતા દેખતા મનુષ્યને તુકશાન ન પહોંચે તેટલા માટે તે આંધળો
પોતાના હાથમાં પ્રકટાવેલું જ્ઞાનસ રાખે. જોકે તે જ્ઞાનસના દિવાનો પ્રકા
શ આંધળો પોતે જોઈ શકતો નથી તેમ તે દિવાના અજવાળાને આ
ધારે પોતે ચાલતો નથી પણ સામેથી આવતા દેખતા મનુષ્યો આંધળા
ના હાથમાં રહેલા જ્ઞાનસના અજવાળાએ કરીને પોતાની સામે આવતા
આંધળાની સાથે ન અથડાતાં ઉભય પંથીઓ નિર્વીઘ્ને પોત પોતાને
રસ્તે ચાલ્યા જાય છે અને આંધળાના હાથમાં જણાતો નિરૂપયોગી
દિપક આંધળા તથા દેખતા બન્નેને લાભ કારક થઈ પડે છે તેવી રીતે
હું પણ મારાં જ્ઞાન ચક્ષુ પર પડેલા અજ્ઞાનતાનાં પડળે કરી થએલ
અધ તરીકે છું અને ચાલુ જમાનાના રસ્તામાં, મારા મન મંદિરથી
આ અક્ષર દેહવડે મારી સ્વચ્છાતિના હિત કરવાના કારણ સર આપ
ણી જ્ઞાતિની અધમાવસ્થા રૂપ રાત્રિમાં “ શ્રી ગુર્જર સુતાર હિલો
પકેશીકા ” જ્ઞાનસ લઈ બહાર નિકળ્યો છું તો આ “ઉપદેશીકા” ના

પ્રકાશ વડે આપ જ્ઞાને કરીને દેખતા અને શુદ્ધ બુદ્ધિવાળા મારા જ્ઞાતિ બંધુઓ અન્યોઅન્ય એક બીજાની સાથે તથા હું અધની સાથે ન અથડાતાં (આપણી જ્ઞાતિના કેટલાક કુટુંબા અને ખરાબ ચાલથી) બચીને તથા અન્ય બંધુઓને બચાવીને સુધર્મ દિપકને પ્રકાશે નિતિને પંથે ચડી સુખી થશો.

બ્રાતાઓ ? આપણે આપણા મનમાં ઉંડા વિચાર કરી જોશું તો આપણને પ્રત્યક્ષ જણાશે કે આગળના સમયમાં કહેવાતી આપણી ઉત્તમ જ્ઞાતિ આજ કેટલે હલકે દરજ્જે આવી પહોંચી છે. અને જગતમાં પુજતા પુરૂષો આજ અનેક પ્રકારના મનુષ્યોના તિરસ્કાર સહે છે અહાહા ? કેટલું આશ્ચર્ય ? કેટલી વિષમતા ? કેટલું અસહ્ય દુઃખ ? આપણે આપણા આહનિક (રોજ કરવાનાં) સતકર્મો સુધર્મ અને નિતિને તજી દેતાં આ દુનિયામાં કહેવાતા હલકી જ્ઞાતિવાળા પણ આપણાથી ખાવા પીવાનો વ્યવહાર બંધ કરી આપણાથી ઉંચા થઈ બેઠા છે આવું આવું નજરે જોવા છતાં શરિરે નાના પ્રકારના દુઃખ રહેવા છતાં પણ મારા જ્ઞાતિ બંધુઓને પોતાની હલકી સ્થિતિમાં પડ્યા રહેવું કેમ ગમે છે ? બહાલા, વિચારો ? અને આપણી મુળ ઉત્પત્તિ તરફ આપનું ધ્યાન ખેંચો તો જરૂર આપને જણાશે કે આપણે કોણ છીએ ? જો વિચાર નહિ કરીએ અને આમ આગળ અને શરમમાં આ વાતને હસી કાઢી શું અને મનની મરજી પ્રમાણે વરતશું તો પછી આપણું લૂટાઈ ગયેલું મહત્વ ક્યાંથી મેળવી શકીશું ?

આપણે ખરા બ્રાહ્મણો છીએ એમ અનેક શાસ્ત્રો પુરાવા આપે છે તો પછી નકામા શા માટે આગળ તથા જગતના મનુષ્યોની સ્થરમમાં રહી પોતાનું પોતાના કુટુંબીઓનું તથા પોતાની જ્ઞાતિનું અહીત કરવાને મચી રહ્યા છો ? ચેતો ? ચેતો ? ? અને પુર્વ સ્થિતિને પાછી સ

તેજ કરે જાગૃત થાઓ? અને બીજા બધુઓને જગાડે શુર વિર-
ધૈયવાન અને બુદ્ધિશાળી સજ્જનો આગળ થાઓ. તમને જોઈ બીજા
ની નજરમાં આપના સતકર્મો સારા લાગતાં તે પણ આપની પેઠે સુધ
ર્મને પથે ચડશે અને અનુક્રમે આપણે દિન પ્રતિદિન આપણી અધમ
સ્થિતિમાંથી—ભુંડી હાલતમાંથી મુક્ત બની ઉચ્ચ રિચાંતિએ અવશ્ય
પહોંચીશું.

આપણે બ્રાહ્મણ કેવી રીતે અને જે આ બીજા બ્રાહ્મણો છે તે
કાણુ? એ શંકા સર્વેના મનમાં પ્રકટે એ સ્વ ભાવીક છે અને તેના
ચોખ્ખા પુલાસો કરવો એ આવશ્યક છે.

બ્રાહ્મણનો અર્થ જ્ઞાનની દ્રષ્ટિએ જોતાં એમ થાય છે કે બ્રહ્મ જે
પરમાત્મા તેના તત્ત્વમાંથી જે શરિર પ્રકટયું હોય અથવા જે શરિર
જ્ઞાન અને ભક્તિ વડે પરમાત્માની સાથે અછકચતાને પામેલું હોય તે
તત્ત્વના શરિરને “બ્રાહ્મણ” એવી સંજ્ઞા આપવામાં આવે છે તો તે
પ્રમાણે બ્રાહ્મણોના જે પ્રકાર છે એક બ્રહ્મતત્ત્વમાંથી પ્રકટેલા બ્રહ્મકુમાર
અને બીજા બ્રહ્મ=ધર્મરૂપી સાથે અછકચતાને પામેલા રૂપિઓના વશને
તે રૂપિકુમાર કારણ કે પુર્વના રૂપિઓનાં મુળ તરફ પુર્ણ તપાસ કરી
શું તો આપણને સ્પષ્ટ જણાશે કે તે કયા કુળમાં જન્મ્યા હતા અને
બ્રહ્મની સાથે અછકચતા કરી બ્રાહ્મણ પણ્યને કેવી રીતે પામ્યા તે વિશે
ચોડા દાખલાઓ સાંજોને આધારે નિચે પ્રમાણે છે.

પ્રથમ આપણે સપ્ત શ્લોકી “રામાયણ” કર્તા મહાત્મા શ્રી
વાલ્મીકિ રૂપિનો દાખલો લઈએ કે, વાલ્મીકિ રૂપિનો જન્મ એક સુદ
ખતિના બીલને ઘેર થયો હતો. અને તેનું નામ વાલો બીલ હતું.
વાલોની ઉમર પુખ્ત થતાં તેણે હૃદયદર્શનો ધંધો કે, જે પોતાના

બાપ દાદાઓ કરતા હતા. તે ધંધો આરંભ્યો. અને રસ્તે જતા આવતા વટે માર્ગને નિર્દયતાથી પીડીને ધન વીગેરે વસ્તુનું હરણ કરી લેતા. આ પ્રમાણે પોતે પોતાનો ધંધો કરતા, અને ઇશ્વર એટલે શું એ તેને કોઈપણ પણ જ્ઞાન નહોતું એમ કહીએ તોપણ ચાલે. કારણ કે જો તેને ઇશ્વર છે એમ મનમાં જાણ્યું હોય તો જરૂર તેને એવાં કઠોર કૃત્ય કરતાં ઇશ્વરનો ભય રહેત. પરંતુ નહિ, તે પોતાના કુળનો ચાલ્યો આવનો ધંધો કરી રહ્યા હતા. આ પ્રમાણે કેટલોક સમય વિના બાપ જે રસ્તામાં વાલો હુટ ચલાવતા હતા તે માર્ગથી એક સ્ત્રી નિકળ્યા. તેને જોઈ વાલો તે સંત પુરુષની પાસે આવ્યા. અને કહ્યું કે નમો તારી પાસે જે કાંઈ વસ્તુ હોય તે સર્વે મને આપીને તમે તમારે માર્ગ ચાલ્યા જાઓ. જો તમે સરખી રીતે નહીં આવો તો મારે જોર જુલમ કરવો પડશે. આ પ્રમાણે વાલાનું બોલવું સાંભળી આગંતુ સંતે કહ્યું: ભાઈ! અમારા સાધુની પાસે તે શું હોય? પરંતુ હું તને પુછું છું કે આ કર્મ તું શા માટે કરે છે? જવાબમાં વાલાએ જણાવ્યું કે મારા કુટુંબના પોપણ માટે મહાત્માએ ફરી પુછ્યું કે આ પાપ કર્મ માં જે પાપ લાગે છે તે તારાં સર્વે કુટુંબીઓ ભાગે પડતાં વેંચી લીએ છે કે? વાલે કહ્યું તે મને ખબર નથી પુત્ર: મહાત્માએ કહ્યું ત્યારે તું તારાં કુટુંબીઓને પુછી નહીં કર. જો તેઓ તારાં આ પાપ કર્મ નાં ભાગીદાર હોય તો મુખેથી મારી પામે જે કાંઈ હોય તે સર્વે તું લઈ લેજો. આ સાંભળી વાલે કહ્યું વાલવા તમે પણ હીક બાનું આપી અહીંથી નાશી જવા મારો છો પરંતુ હું તમને જવા દેનાર નથી. મહાત્માએ કહ્યું હું ઇશ્વરના સોગન ખાઈ કહું છું કે હું તારા આવતાં સુધી અહીંથી ક્યાંય નહિ જઈ. આ પ્રમાણે સંતના કહેવાથી તેના વચન

માં વિશ્વાસ રાખી વાલો ઘેર આવ્યા. અતે પ્રથમ પોતાના પિતાને પુછ્યું પિતા હું જે આ પાપ કર્મ કરી તમારું સર્વેનું પોષણ કરું છું તે પાપ કર્મમાં થાતા પાપમાં તમારો ભાગ ખરો કે ? વાલાના પિતાએ કહ્યું નારે ભાગ તુંતો ગાંડો જણાય છે. એ તો જે કરે તે ભોગવે. એમાં મારે લેવા નકર દેવા. આ પ્રમાણેનો ઉતર સાંભળી વાલો અનુક્રમે પોતાની માતા તથા સ્ત્રી પુત્રાદિકને પુછી જોયું પરંતુ સર્વે જણે વાલાના પિતા જેવોજ જવાળ વાળ્યો જે સાંભળી વાલાના અંતઃકરણમાં ગ્હાની ઉપજી અતે પોતાને સાચો માર્ગ જતાવનાર મહાત્માની પાસે આવી તેના ચરણમાં પડ્યા. અતે કહ્યું કે મહાત્મા પાપ કર્મના ભાગીદાર થવાની તો મારાં સર્વે કુટુંબીઓ ના પાડે છે તો હવે મારે શું કરવું ? મેં અપાર અર્થે પાપ કર્યાં છે તો તે પાપમાંથી છુટવાનો માર્ગ આપ હું પાપી પર કૃપા કરી જતાં. વાલાના અંતઃકરણમાં આ પ્રકારનું આત્મીક જ્ઞાન પ્રકટેલું જોઇ વાલાના પાપ નિવારણ માટે તથા તેના મોક્ષ પ્રાપ્તિથી તેના પર દયા કરી સહેલ પરંતુ મહામંત્ર કે જે રામ નામ જૈનો મહીમા અપાર છે તે મહામંત્ર વાલાને આપ્યો અતે કહ્યું કે તું હવે બીજું કાંઈ પણ ન કરતાં કેવળ “મનાં મરાં” એ શબ્દને ઉચ્ચાર કર અતે તારા હૃદયમાં પરમાત્માનું ધ્યાન ધર જેથી કરી તારાં સર્વે પાપ નાશ પામશે. વાલે મહાત્માની આજ્ઞાનું સાર કહેલ વિધી પ્રમાણે પરમાત્માના ધ્યાનમાં પોતાનું મન સ્થિર કર્યું આવી રીતે ઘણોક કાળ વિતી ગયો ત્યારે શ્રી ભગવાને તેના પર પ્રસન્ન થઈ વાલાને પ્રત્યક્ષ દર્શન આપ્યાં અતે તેને સપ્ત શ્લોકી રામાયણ રચવાની આજ્ઞા કરી પ્રભુ આજ્ઞાથી વાલાએ સપ્ત શ્લોકી રામાયણ રચી વાલામાંથી મહર્ષિ વાલ્મીક કહેવાયા. કહો ભીલને વેદનો અધિકાર હતો ? શું ભીલની શાસ્ત્રકાર બનવાની યોગ્યતા

હતી ? કાંઈપણ નહિ પરંતુ તેના ઉંચ કર્તવ્યો તેણે કરીને વાલો બીજા માંથી બ્રહ્મપણ્યને પામ્યા આ લોકમાં સર્વે રૂપિઓમાં શ્રેષ્ઠ કહેવાયા અને અતે પરિબ્રહ્મના જ્યોતિર્રૂપમાં વિદ્યમ પામ્યા.

મહર્ષિવાલ્મીક શીવાય વિશ્વામિત્ર રૂપિ ક્ષત્રિ કુળમાં જન્મ્યા હતા. અને પોતાનાં સત કર્મો વડે બ્રહ્મરૂપિ કહેવાયા નારદ મુની દાસી કુમાર હતા પણ ધન્ય જનન અને બ્રહ્મકર્મથીજ ત્રિલોકમાં મહુથી શ્રેષ્ઠ બન્યા અને ઈન્દ્ર ગામી-મરજી પ્રમાણે ગમે ત્યાં જવાને શક્તિ વંત થયા જુવો કેવળ શુદ્ધ બ્રહ્મ કર્મોથીજ આ પ્રકારે અનેક પુરૂષો પોતાની કનિષ્ઠતામાંથી શ્રેષ્ઠતાને પામ્યા. આ પ્રમાણે અનેક રૂપિઓની ઉપતિ આપણને શાસ્ત્રોમાંથી મળી આવે છે પરંતુ શાસ્ત્રો દરમાવે છે કે નાદનું મુળ અને રૂપિનું કુળ એ જોવું નહિ કારણ કે તે તરફ લક્ષ જતાં પુર્વે થઈ ગયેલા મહાત્મા પ્રત્યેની આપણી ભાવના ઓછી થાય અને તેમના યાત્રિ દોષ આપણા મનમાં ઠરી જાય તેથી બલને બદલે આપણું જીવું થાય તેથી કરી રૂપિ-મુનીઓનાં કુળને ન જોતાં ફક્ત તેમના સતકર્મો તથા સદાયરણોનું જ દરેક મનુષ્યે પોતાના મનનું મનન તથા અનુકરણ કરવું જોઈએ.

ઉપર કહેલા બ્રહ્મરૂપિઓથી પ્રકટેલા જે હાલમાં ચોરાશી જાતના બ્રહ્મણો કહેવાય છે અને તેઓનો પ્રભાવ પરિક્ષત રાજ્યએ જ્યારે ચલ કરી સર્વ નાગને આગ્નિમાં હામવા આપણને કહ્યું ત્યારે આપણા પુર્વ જોએ તે હીંસાથી વિરક્ત રહેવા કહ્યું તેથી રૂપિપુત્રોને ઓલાવી પરિક્ષત રાજ્યએ તેમની પાસે નાગ આગ્નિમાં હોમાવ્યા અને આપણા પુર્વજો એ કરેલા ઈન્કારના બદલામાં આપણા પુર્વજોના અધિકાર રૂપિ પુત્રોને આપ્યા અને ક્રમે ક્રમે રૂપિપુત્રોનું પ્રબળ વધતાં તેમણે આપણા પર પુરું અધીકાર જમાવ્યો અને પેશાના રાજ્યના અમલ વખતે

તેઓનું પરિણામ તથા રાજ્યમાં કરતા કરતા હોવાથી આપણાં પર દેસ ભાવથી આપણાં પુરતકા બાળી નખાવ્યા આપણી યજ્ઞો પવિત-જનોમ્મો તોડી નખાવી અને રાજ્ય તરફથી હુકમ કઢાવ્યો કે, કાંઈ પણ “પંચાળ” જનોમ્ પહેરે તો તેને જનોમ્ને ઠેકાણે ઝામ દેવો. સંધ્યો પાસના કરે તેને શુળાએ ચડાવવો વેઠ બણે તેને કારાગારમાં પુરવો. પંચાળોએ રૂપિપુત્રોને માન આપવું તેની સેવા કરવી તેને પોતાના દેવ તરીકે પૂજવા એવી એવી અનેક બાબતોથી આપણને અધમા વસ્થામાં લાવી મુક્યા જેથી તે દુઃખના ત્રાસે આપણા જ્ઞાતિ બંધુઓ છીન બી-ન થઈ ગયા દિવસે દિવસે વિદ્યાને વિસરવા લાગ્યા અને આખરે એટલી સ્થિતિએ પહોંચી ગયા કે, પોતાના કર્મ ધર્મનો ત્યાગ કરી પોતાની જ્ઞાતિના ખરા મુળને પણ છેક વિસરી ગયા.

આપણે “પંચાળ” બ્રાહ્મણુ છઈએ તેના સચોટ પુરાવા આપણાં હિંદુ શાસ્ત્રોમાંથી અનેક સ્થળે મળી આવે છે અને તે સ્વ જ્ઞાતિ હીતાર્થે નિચે લખું છું.

પાંચ બ્રાહ્મણુ “પંચાળ” ની ઉત્પત્તિ કેવી રીતે થઈ તે “શ્રી વશિષ્ઠ પુરાણ” કાન્ડ-૩, અધ્યાય ૬૬૦ અને શ્લોક ૧૪-૧૫-૧૬ માં કહ્યું છે કે:—

શ્લોક

વિશ્વકર્મા મુલોક્ષ્ણતા બ્રાહ્મણા પંચ કીર્તિતાઃ ॥
 સથોજાત મુલેજાતઃ સાનગો વિશ્વ કર્મણઃ ॥૧૪॥
 વામદેવ મુલે જાતોઃ પ્રજ્ઞર્ષિ સ્તુ સનાતનઃ ॥
 અઘેર મુલ સંજાતોઃ હનૂનો વૈશ્વકર્મણઃ ॥૧૫॥
 તત્ પુરુષ મુલેજાતઃ પ્રત્નો સો વૈશ્વકર્મણઃ ॥
 તસ્યેશાન મુલજાતઃ સુપર્ણો વિશ્વકર્મણઃ ॥૧૬॥

અર્થ—ચૈત્ર સ્વરૂપ જે “શ્રી વિશ્વકર્મા” તેના પાંચ મુખથી અનુક્રમે સર્વો જાત=પુર્વ મુખથી સાનગ (મનુ બ્રાહ્મણ) કહેતાં લોકાદિકનું કામ કરનાર વામ દેવ=દક્ષીણ મુખથી સનાતન (મનુ બ્રાહ્મણ) સૂત્રધાર—સુતાર કાપટ-લાકડાનું કામ કરનાર, અધોર=પશ્ચિમમુખથી અહલુન (ત્વષ્ટા બ્રાહ્મણ) કંસરા તાંબાદિકનું કામ કરનાર તત્પુષ્પ=ઉર્ધ્વ મુખથી પ્રત્ન રૂપિ (શિલ્પી બ્રાહ્મણ) સોમપરા મલાટ પાષણાદિકનું કામ કરનાર અને ઉત્તર મુખથી સુપર્ણ (દેવસ બ્રાહ્મણ) સોના સોનાદિકનું કામ કરનાર (આ પ્રમાણે જે મુળ પાંચ બ્રહ્મ પૂરૂષો પ્રગટ્યા છે તેમ નાજ વંશજો ક્રકત “પંચાણ” કહેવાય છે પરંતુ હાલના સમય પરત્વે કરીને અનેક હલકી જાતિ વાળા પણ ઉપર કહેલા કાર્યો કરે છે તેઓને “પંચાણ” કહેવામાં આવતા નથી માટે તે ગામત વિશેષ ચર્ચા કરવાનો અહીં હેતુ નથી.

ઉપર કહેલા પાંચ બ્રાહ્મ પુત્રોની પત્નિઓ વિશે ચંદ્ર પુરાણ નાગર ખંડ વિશ્વ બ્રહ્મ કુલોત્સાહના પ્રકરણ અદારમામાં કહ્યું છે કે,—

મનુ બ્રાહ્મણની સ્ત્રી, કાચના તે અંગીરા રૂપિની કન્યા

મય બ્રાહ્મણની સ્ત્રી, મુલોચના તે પરાશર રૂપિની કન્યા

ત્વષ્ટા બ્રાહ્મણની સ્ત્રી જ્યાંતિ તે કૌશિક રૂપિની કન્યા

શિલ્પી બ્રાહ્મણની સ્ત્રી કરુણા તે બ્રહ્મ રૂપિની કન્યા

દૈવસ બ્રાહ્મણની સ્ત્રી ચંદ્રિકા તે જૈમીની રૂપિની કન્યા

તથા તે પાંચે “પંચાણ” ના વેદ અનુક્રમે “ત્રિજે શષ્ઠવાગમ” નામના ગ્રંથમાં સ્લોક પચીસમાં કહ્યું છે કે,

‘લોક

શ્રુતિ અયો મનુસ્તુ રુગ્જાતં મયોદારુ યજુસ્તથા ॥

તામ્રંત્વષ્ટ્રાજઃ સામ શિલા શિલ્પ ત્વ યર્વણઃ ॥

શૈવ્યઃ સ્વર્ણકઃ પ્રણવં પંચ બ્રહ્મ વિધીયતે ॥૨૫॥

અર્થ—મનુને લોહાનું કામ અને રૂવેદ મયને દારૂ=કાષ્ટનું કામ અને યજુર્વેદ ત્વષ્ટાને તાંબાદીકનું કામ અને સામવેદ શિલ્પીને પત્થરનું અને અથર્વાણુવેદ અને દધવજને સુવર્ણનું કામ અને અને પ્રવણુવેદ વળી “લિંગે શઘવાગમ” માં શ્લોક ૬-૭ માં કહ્યું છે કે,

શ્લોક

એશ્વર્ય મનુસ્વરૂપંચ મયસ્વરૂપંચ વૈષ્ણવમ્ ॥
 વૈરિષ્ઠં ત્વાષ્ટ્રરૂપંચ માહેન્દ્ર શિલ્પી કસ્યચ ॥૬॥
 રૂપં નારાયણ સ્વૈવ દૈવજસ્ય પ્રકીર્તિતમ્ ॥
 પંચરૂપાણી યોવેદ મુચ્યતે સ્વવ કીલ્બષાત ॥૭॥

અર્થ—મનુ એ શીવ રૂપ છે મય એ વિષ્ણુ રૂપ છે ત્વષ્ટા એ બ્રહ્મા દેવ રૂપ છે શિલ્પી એ હન્દ્ર રૂપ છે અને દધવજ એ સાક્ષાત સુર્ય નામયજુ રૂપ છે આ પાંચેના સત્ય સ્વરૂપને જે જાણે છે તે સર્વે પાપોથી મુક્ત થાય છે.

વળી રકથ પુરાણ નાગર ખંડના અધ્યાય છઠ્ઠામાં શ્લોક દેરમાં અને ચૌદમામાં કહ્યું છે કે,—

શ્લોક

મય સ્કૃતીર્મનુ નાંચ મયાનાંદારૂર્કર્મચ ॥
 ત્વષ્ટ્રપાંતાન્ન કર્મણી શિલાકર્મચ શિલ્પીનામ્ ॥૧૩॥
 શોવર્ણ તક્ષકણાંચ પંચ કર્મણી તાનીવૈ ॥
 एते पंचैक रूपाश्च यज्ञकर्म परास्मृताः ॥૧૪॥

અર્થ—શસ્ત્રા દિક લેહ-લોહાનું કામ કરનાર મનુ (લોહાર-સુવાર) દારૂ=કાષ્ટનું કામ કરનાર મય (સુતધાર-સુતાર) તાંબા તાંબાનું

કામ કરનાર ત્વષ્ટા (કંસારા) શિલા=પત્થરનું કામ કરનાર શિલ્પી (સોમપરા સલાટ) અને સુવર્ણ=દહવણ (સોની) આ પ્રમાણે પાંચ કર્મો યજ્ઞ માટે પ્રથમ “પંચાળ” કર્યાં. વળી ઉપર દર્શાવેલા પાંચ યજ્ઞપુરોએ અનુક્રમે સાનગ રૂપિ તેમણે શ્રી વિષ્ણુને ચક્ર સુર્યને શુભ બ્રહ્માને પાસ અને ધન્વંતે વજ્ર વિગેરે સર્વે દેવોને આયુધો કરી આપ્યાં સનાતન રૂપિએ શ્રી વિષ્ણુને વિમાન દેવોને વિમાન રથ મદિર વિગેરે કરી આપ્યાં.

અહલુન રૂપિએ તાંબા પિત્તળનાં પાત્રો-વાસણ યજ્ઞ કર્મ માટે પ્રથમ સર્વે દેવને ધડી આપ્યાં.

પ્રત્ન રૂપિએ દેવ પ્રતિમા દેવ મદિર વિગેરે શિલા કાર્ય દેવોને કરી આપ્યાં,

અને સુવર્ણ રૂપિએ સુવર્ણના અલંકાર ધરેણાં ધડી દેવ તથા દેવિઓને શણગાર્યાં.

આવી રીતે વિશ્વ=જગત×અને કર્મ=કર્તાના વર્ધરાટ સ્વરૂપમાંથી પ્રકટ થએલા પાંચ “પંચાળ” પુરોહિતે તે મુળ વિશ્વકર્મા સ્વરૂપ જીવંતને તે વિશ્વકર્મા નામથી જ ઓળખાવ્યું છે.

પ્રોથ બંધુઓ ? ઉપરોક્ત શાસ્ત્રોના કહેવાનું સાર આપને ખાતરી છે કે, આપણી ઉત્પત્તિ ક્યાંથી થઈ ? અને આપણે કોણ છીએ આપણે ને બ્રહ્મ પુરૂષના કુળમાં જન્મેલાં “પંચાળ” બ્રાહ્મણ છીએ અને આપણી આવૃદ્ધા અને અજ્ઞાનતાથી દેવ નામથી બ્રહ્મ થઈને ગુર્જર સુતારના નામથી ઓળખાઈએ છીએ.

ગુર્જર એટલે ગુજરાત જ્યારે આપણે ગુજરાતમાં વસ્યા ત્યારે આપણે ગુર્જર સુતાર એમ ઓળખાતા હાજ્યા મેવાડમાં વસ્યા તે મેવાડ “પંચાળ” વત્યા તે પંચોળી અને દક્ષીણમાં જે વસી રહ્યા તે વંદસ્થ

કહેવાયા આ પ્રમાણે બુદ્ધ બુદ્ધ દેશમાં “મય” “પંચાળ” જ્ઞાતિ વસી તેણે કરી ને તેની ઉપરોક્ત સંજ્ઞા પડી વળી સુતાર એ કાંઈ જાત નથી પરંતુ આપણે કાર્યના નેતા એટલે સર્વ પ્રકારના કાર્યના સુત્ર=નિયમ ને ધારણ કરી આગેગની ધરાવતા હતા તેણે કરી આપણું નામ શા સ્થાન કારોએ સુત્રધાર પાડ્યું અને જે સુત્રધારનો ઉચ્ચારનો અપભ્રંશ થઈ લોકોમાં સુતાર તરીકે થાવા માંડ્યો અને છેવટમાં સુતાર જાત એમ પણ તકી થઈ ગયું પરંતુ એ બહાલાં બાઈઓ આપણી જ્ઞાતિ ખરી રીતે જોતાં ‘મય-પંચાળ આહણ’ જ છે. માટે મ્હારા દરેક જ્ઞાતિ બંધુઓ પોત પોતાનાં અંતઃકરણમાં પોતાની ઉચ્ચ જ્ઞાતિનું ગૌરવ જાણી સુતાર જ્ઞાતિ એ સ્થાને “મય-પંચાળ આહણ” તરીકે જ જગતમાં પ્રકાશમાં લાવવા પ્રયત્ન કરશે.

વસવાયાં એટલે શું ?

આપણને તથા આપણી સાથે દેટલાક બીજા ધંધો કરનારને પણ લોકો વસવાયાં કરીને કહે છે. અને અમે તો વસવાયાં જાણીએ એવું આપણા જ્ઞાતિ બાઈ પણ પોતાને મોટે કહે છે. પરંતુ વસવાયાં એટલે શું તેનો ખરો વિચાર કાઢી કરવું નથી. એ દેટલી મોટી ભુલ કહેવાય,

વસવાયાં એ સંસ્કૃત શબ્દ “વસુદે” નો અપભ્રંશ-ખોટો ઉચ્ચાર છે કારણ કે, ન્યારે વિશ્વકર્માના પુત્રો મનુ મચાદિકે મથી આ સૃષ્ટિ વસાવી ગામ કીલ્લા ધર વિગેરે બાંધી તેમાં મનુષ્યોને વસાવ્યાં તેથી કરીને શાસ્ત્રોમાં વસુદે = “વસુદે” વસાવનારા લખાયા તેનો આજના સમયમાં, અજ્ઞાનતાએ કરીને સાવ ઉંધો અર્થ કરી ધોળી, હળમ, કુંભાર, મોચી વિગેરે મધ્યમ જ્ઞાતિની સાથે આપણી ઉત્તમ જ્ઞાતિની ગણતરી કરી મુકી અને આપણે તો વસવાયાં જાણીએ એવી કલ્પના આપણા

જ્ઞાતિ બંધુઓના હૃદયમાં સજડ થઈ જાય છે. એનું આમ કારણ ઉપરોક્ત આપણી અવિદ્યા દુષ્કૃતિ ધર્મા અને આળસ્યજ છે.

હવે આપણે આપણને અધમ સ્થિતિએ પહોંચાડનાર ખરાબ કારણોનું એક પછી એક અવલોકન કરી તે દુષ્ટ કારણોને દૂર કરવા, આપણે શાશ્વત પ્રયત્નો કરવા તે તરફ લક્ષ બેંચીએ.

૧ પહેલું કારણ અવિદ્યા

અવિદ્યા—અભણ પણું એજ આપણને જ્ઞાન સુર્યથી દૂર રાખી અજ્ઞાન અંધારામાં અથડાવનાર છે. સત્ય આત્મતૃપ્તિ અલગ રાખનાર છે. આપણી ઉત્તમતાની કર્તવ્યતામાં મોટી દિવાલરૂપ છે અને તે અવિદ્યાને આદર સત્કાર આપી આશ્રય આપનાર આપણે પોતેજ છાંયે કારણ કે સ્વાર્થને માટે અથવા તે પોતાની ગરીબી સ્થિતિને લીધે આપણા જ્ઞાતિ બંધુઓ પોતાનાં આળસને નહાન પણથીજ ધંધામાં બેસી દે છે અને એક અક્ષર પણ ભણવા તરફ આળસના માથાપનું ધ્યાન રહેતું નથી અને કદાચ કોઈ તેમના છોકરાને ભણાવવાનું કહે તો લાગણી મહારા ભોળા જ્ઞાતિ બંધુ પ્રત્યુત્તર આપશે કે હવે ભણાવ્યા એ તે સુતારના છોકરાને ભણાવીને ક્યાં નામ લેખાં મંડાવવા છે કે પેઢી ચલાવવી છે અથવા પડિતાઈ કરી સલાજીત રાવું છે કે જેથી તેને ભણાવવાની નકામી મહેનત કરવી. કારખાનામાં મોકલી ચાર આના રોજ લાવતાં ન શીખવીએ કે આપણે માથેથી તેના ખરચનો ભાર ઓછો થઈ છોકરો પોતાનું ગુજરાન કરતાં શીખે અહાહા ? માથાપની શી વૃત્તિ? શું પોતાના આળસ ઉપર પોતાનો સ્નેહ? શું આળસના અવિધના સુખની લાગણી ? કે જેનું પરિણામ આખી ઉંમર પારકી તાણે દારી વેડી ગધ્ધા મળુરી કરી દુઃખદ સ્થિતિમાં ધર્મ કર્મ વિના મળેલું

મનુષ્ય જીવન એક પરુની હાલતમાં પૂર્ણ કરે, પરંતુ બંધુઓ! એ સર્વે
કમપના મિથ્યા છે બાળકના ભવિષ્યને બગાડનાર છે બાળકને વિદ્યા—
બ્યાસ ન કરાવતાં સુખ સ્થિતિમાં રાખનાર માબાપ બાળકના હિતસ્વી
નહી પરંતુ બાળકનાં શત્રુ છે તેને માટે વૃદ્ધ ચાણુક્ય કહે છે કે,—

લોક

માતા શત્રુઃ પિતા વૈરી યેન બાલો ન પાઠીતેઃ ॥

ન શોભતે સભામધ્યે હંસ મધ્યે બકો યથા ॥૧૧॥

અર્થ—તે માતા પિતા પોતાના સન્તાનોના વૈરી છે કે, જેમણે બા
ળકને વિદ્યા ભણાવી નથી કરાવે કે જેમ હંસની સભામાં
બગલો શોભતો નથી તેમ વિદ્યાનોની સભામાં અભણ મનુષ્ય
શોભતો નથી.

આવી રીતે અભણ મનુષ્ય પાંડિતોની સભામાં શોભતો નથી
એટલુંજ નહિ પરંતુ જે મનુષ્ય ભણેલ ન હોય તે કાંઈ પણ પુસ્તક
વંચી ન શકે, અને જ્યારે પુસ્તકોનું વાંચન ન કરી શકે ત્યારે
શાસ્ત્રોમાં શું કહેછે તેની ખબર ન પડે. ત્યારે પોતાને શું કમી કર-
વાના છે- પોતે કયા દુળમાં જન્મેલ છે તથા પોતે કાણુ છે એવી
ખબર ક્યાંથી પડે ! જ્યારે પોતાને કાંઈ પણ વાતની ખબર ન પડે
ત્યારે તે બીયારા અજ્ઞાનતામાં રહે, બિન મનુષ્યો દેશથી વા કપટ
થી શાસ્ત્રોના ઉંધા અર્થ કરી સ્વાર્થી અને દોંગળાઓ જે કહે તે
ખરું માનીને છેક અધમ સ્થિતિ સુધી પહોંચી આગળ આગળ છેક
હલકા બની અને આ જગતમાં નિંદા અને તિરસ્કાર સહન કરે
તેમાં શી નવાઈ ? આવા બનતા અનેક દાખલાઓ આપણા ધણાક
જ્ઞાતિ બંધુઓના લઈ શકીએ છીએ. કે જેમને કાંઈ પણ પ્રકરની

ખબર હોતી નથી, કે આપણે કાલુ જીએ. તેથી સતકર્મ તો એક બાજુએ રહ્યા. પરંતુ ન્હાવું ધોવું શા માટે જોઈએ તેનો ખરો અર્થ પણ જાણી શકતા નથી. જ્યારે તેઓને નાવા બાબત કહેવામાં આવે ત્યારે તે ઉતર આપશે કે, નાવાથી શું લાભ કે પુણ્ય થવાનું હતું ? બંધુઓ નાવાથી પુણ્યને લાભ તો જો જાણે છે તેજ જાણે છે. નાવાથી શરીર સ્વચ્છ બને છે. શરીર સ્વચ્છ થાતાં શરીરનાં પ્રત્યેક છીદ્રોમાંથી વાયુ સરળતાથી આવજા કરી મનને નિર્વિકારી શુદ્ધ બનાવે છે. મનની શુદ્ધિ થતાં તે મનમાં સદ્ધર્મની સ્થાપના થાય છે. ધર્મનું આવાહન થાતાં કર્મ પુણ્ય મય થાય છે. પુણ્યમય કર્મો થાતાં અંતઃકરણમાં દયા, ક્ષમા, સ્નેહ, વ્યાદી સદ્ગુણોનો વાસ થાય છે. અને અનેક સદ્ગુણોનો અર્વાર્ભાવ થતાં આ જગતમાં કીર્તિ પામી મનુષ્ય સર્વજ્ઞ સુખી રહી અંતમાં પરમ પદને પામે છે. કહો ? એકજ સત કર્મને અંજે કેટલા પ્રકારનો લાભ ? પરંતુ તે લાભ આપણે આપણી અજ્ઞાનતાને લીધે ગુમાવી બેઠા જીએ. સતકર્મ, સદાચાર અને સદ્વર્તનને ત્યાગી આપણે જગ નિંદાને પાત્ર બન્યા જીએ. સુખથી દૂર થયા છીએ. અને સર્વદા કલેશ અને દુઃખના મહાસાગરમાં કુબકાં ખાઈ રહ્યા છીએ. પરંતુ મહદાશ્ચર્ય કે મહારા ગાતિ બંધુઓને લેશ પણ તે વાતનો વિચાર થતો નથી. પોતાની અધમાવસ્થાનો ત્યાગ કરી પ્રથમની ઉત્તમાવસ્થામાં જવા જરા પણ ક્ષાગણી પ્રકટતી નથી. બંધુઓ શું આપને આપની ઉત્તમતા માટે જરા પણ આપના મનમાં લાવના પ્રકટતી નથી ? શું આવી અધમાવસ્થાજ આપને પસંદ છે ? શું આમ દુઃખમાંજ પડ્યા રહી જગતની નિંદાના પ્રહાર સહન કરવા છે ? શું આપને અત્યુત્તમ સુખ લેવાની ઇચ્છા નથી ? કહો ? કહો ? આપનું મન શું કહે છે ? આપનો અંતરાત્મા આપને કયા માર્ગમાં

ધસડે છે ! આપની બુદ્ધિ આપને કેવા વિચાર કરવા કહે છે ? આ
 અધમાવસ્થામાંજ પડ્યા રહેવાનો કે, હૃદયમાં જ્ઞાન ધારી પુર્વની
 ઉત્તમ સ્થિતિએ પાછું જવાનો ? હું નથી ધારતો કે, કોઈ પણ
 મનુષ્ય એવો હોય કે, જેને પોતાને ઉત્તમ થવાની યાદના ન કરે.
 અને જો પોતાને ઉત્તમ બનવાની ઇચ્છા-પ્રયત્ન ન કરે તો તે મનુષ્ય
 નહિ. પરંતુ તે માનવ રૂપે પોતાની પણ અવસ્થામાંજ પોતાનું જીવન
 નિર્માલ્ય રીતે પુર્ણ કરે છે. તો “ પંચાળ ” બંધુઓ ? સાવધ થાઓ
 અને આપની ગએલી ઉત્તમતાને પુનઃ પ્રાપ્ત કરવાને કમર કરી
 મેદાનમાં પડો. સદ્વિદ્યારૂપ શસ્ત્રો-હથીઆર પકડી અવિદ્યાને નસાડો
 અને આપના પવિત્ર હૃદયમાં શુભજ્ઞાનનું સ્થાપન કરો. વિદ્યાભ્યાસ
 ના વિષયમાં કોઈ જ્ઞાતિ બંધુ એવોજ પ્રપ્ત કરશે કે, જે પછસાક્ષર
 હોય તે તો પોતાના બાળકને વિદ્યા ભણાવી શકે. પણ ધરતી સ્થિતી
 નબળી હોય અને પોતાનું ગુજરાન માંડમાંડ ચાલતું હોય તેમણે શું
 કરવું ? તેના જવાબમાં કહેવાનું કે, એવા નિરાધાર અને દુર્બળ
 જ્ઞાતિ બંધુઓનાં બાળકો માટે દરેક શહેરમાં અથવા એક મુખ્ય સ્થળ
 કરી ફંડ સ્થાપવાની આવશ્યકતા છે. અને તે ફંડમાં આપણા દરેક
 જ્ઞાતિ બંધુઓએ ખતલી મદદ કરવી. જો કે આપણને આમળના વ-
 ખતમાં દરબારી વેઠ કરવા જવું પડતું. અને તે વેઠની મુકજાની આ
 પણને ખમવી પડતી તે પ્રમાણે આજના સમયમાં આપણા ઉપર વેઠ
 નો જીલમ નથી. અને વેઠ એટલે શું અને કેવી હોય એમ પણ
 આપણે બહુએક બહુતા નથી તેથી આવા સુખમય સમયમાં આપણે
 આપણી જ્ઞાતિને મદદ કરી સુધારવાની બાજીજ મુખમલા છે. ફંડને
 માટે આપણા દરેક એટલે કામ કરતા જ્ઞાતિ બંધુઓએ પોતાની
 જ્ઞાતિના મેયને ખાતર પોતાની શ્રદ્ધા પ્રમાણે તે ફંડમાં નાણાં ભરવાં
 જેથી કરી “ પંચકી લકડી અને એકનો બોજ ” એ કહેવાતા

સાર સર્વે બંધુઓની સહાયતાથી ફાંડમાં નાણાં એકઠાં થતાં આપણા
 ખરીબડા અંતે નિરાધાર જ્ઞાતિ બંધુઓ આશ્રય પામશે જ્ઞાતિનાં
 બાળકો સદવિદ્યા લાજશે. તેના પરમ આશિર્વાદ આપણને મળશે. તે
 હો કરીને તથા સદવિદ્યા લાજેલી આપણી સુદ પ્રજાથી લવિષ્યમાં
 આપણે હાલમાં ચાલતી આપણી અવમાવસ્થામાંથી ક્રિષ્ટતા પામી
 સર્વદા સુખ પામી આ જગતમાં આનંદથી રહીશું. માટે સુખને
 પામવાના સાધનોમાં પ્રથમ સાધન સદવિદ્યા તેને મેળવવાના પ્રયત્ન
 શરૂ કરી સુદ બંધુઓ સર્વદા સુખી રહો.

સુદ ? આપણે ઝોઝામાં ઝોઝો કપીઆ ત્રીસ, ચાલીસ,
 પીરનાલીસ સુધીનો પગાર લાવતા હોઈએ. અને કદાચ તેમાંથી
 આપણે એક મહિને ઝોઝામાં ઝોઝા ચારઆના, આઠઆના કે એક
 કપીઆ જ્ઞાતિના હિત માટે જ્ઞાતિ ફાંડમાં ભરીએ તો તેથી કરી આ-
 પણને કાંઈ પણ પ્રકારની ઝોઝપ અંતે નહિ. અને એટલું ખર્ચ તો
 આપણને હોટેલ, સીનેમા અને નાટક વિગેરે સ્થળે આજુબાજુ થતું
 દશે. અને તેનો લાભ આપણને કાંઈ પણ ન મળતાં ખર્ચેલું દ્રવ્ય
 નિર્અર્થક થાય છે. પરંતુ પુણ્ય કર્મ માટે જ્ઞાતિ જેના માટે ચાપરેલું
 ધન નિર્અર્થક ન જતાં તથા તેમાં ઘટ ન આવતાં દિનપ્રતિદિન પુણ્યને
 પ્રસાદે વૃદ્ધિ પામે છે. તે બદલ મહાત્મા તુલસીદાસજી કહે છે કે.

દાહરે

તુલસી પંછીન કે પીએ ઘટે ન સરિત નિર

ધર્મ કામે ધન ના ઘટે કરે કૃપા રઘુવાર.

અર્થ—પક્ષિના પીવાથી સારતા—નદિનું જળ જેમ ખુટતું
 નથી. તેમ ધર્મ જે પુણ્યદાન કરવાથી પણ ધન ખુટતું નથી. પરંતુ
 પક્ષિના બેટા જળની પેઠે સદાય આવ્યાજ કરે છે. અને પુણ્ય કરીને

આપણા ઉપર ઇશ્વરની કૃપા થાયછે. અને ઇશ્વર કૃપા થતાં આપણને સર્વે પ્રકારનું સુખ મળે છે. એ નિઃસંદેહ છે. તો સુખ જનો ? મારા આ લખવાપર ધ્યાન દર્ષ પોતાની જ્ઞાતિના નિરાધાર બાળકો વિદ્યા ભણે હુન્નર કાર્યનું જ્ઞાન મેળવે. અને નિરાધાર તથા દુર્બળ જ્ઞાતિ બંધુઓને સહાય મળે એવી રીતનાં કંઈ સ્થાપવા પોતાથી બનતી મહેનત કરી પોતાની ઔદાર્યતા દર્શાવશે તો તેમની મહાન કૃપા.

૨ બીજું કારણ કુસંપ

કુસંપ એ પણ આપણી જ્ઞાતિની અધમાવસ્થા કરવામાં મોટો સહાય રૂપ છે. કારણ કે, કુસંપ એજ સર્વે સુખના મુળને નાશ કરનાર છે. તેના દાખલા આપણને અનેક શાસ્ત્રોમાંથી મળી આવે છે. બુદ્ધો, કૌરવ અને પાંડવોમાં જે કુસંપ હતો તો એક બીજા સાથે પરસ્પર રાત્રી માટે રણસંગ્રામમાં લડી મુલા. તે સીવાય આ ભારત વર્ષમાં કુસંપથી અનેક પ્રકારે થએલી દુર્દશા ધણે સ્થળે સાંભળવામાં આવેછે. કુસંપનું રૂપાંતર કરીએ તો કુસંપ એ કાંઈ વસ્તુ નથી. મનુષ્ય નથી. તેમ તે આકારથી નજરે પણ દેખી શકાય તેવો નથી. પરંતુ તે પોતાના અદ્રશ્ય રૂપે આપણી મનોવ્રતિમાં પ્રવેશ કરી આપણને આપણા બંધુઓથી આપણી જ્ઞાતિથી વેર કરાવે છે. આપણને સર્વથી બુદ્ધ પાડી અંતે હેરાન કરી મુકેછે. કુસંપે કરી આપણે આપણાં સગાંઓ થી અને જ્ઞાતિ જનોથી એકઠકયતા ન કરતાં બુદ્ધ થઇને રહીએ છીએ. આપણને કાંઈ શીખામણના બે શબ્દો કહે તે પણ કુસંપે કરી તે આપણે માનતા નથી. કાંઈ પણ જ્ઞાતિના ધારા યાતો કઢી-રીત રીવાજ નાતના આગેવાનો અથવા બુદ્ધિશાળી મનુષ્ય પાળવા કે તજવાનું કહે તો, એકનો મત ઉત્તર દિશા તરફ વળે. અને બીજનો મત દક્ષિણ દિશા બહુ વળે. બ્યારે આમ થાય ત્યારે પછી એક બીજનાં મન

ખાટાં પડે. હુંસાતુંસી થાય. તથા એક બીજાને બોલવાનો વખત આવે અને તેમાંથી છેવટે દુશ્મની બંધાય ત્યારે ખડું કહો કે, એ બંધું શાથી? માત્ર એક કુસંપથીજ. પરંતુ જો એક બીજાની સાથે સંપથી રહી. મનમાં પ્રેમભાવ રાખી શાંતિ બંધુઓથી હળીમળી ચાલીએ. તો આપણને કોઈ પણ પ્રકારનું દુઃખ ન રહે. એ હું ખાત્રી પુર્વક કહું છું. અને મહાત્મા તુલસીદાસજી પણ સાબીતી આપેછે કે:—

ચોપાલ

“જ્યાં સંપ તહાં સંપતિ નાના,
જ્યાં કુસંપ તહાં વિપતી નિધાના.

જ્યાં સંપછે. ત્યાં નાના પ્રકારની સંપતિછે. અને જ્યાં કુસંપ છે. ત્યાં હરેક પ્રકારની વિપતી દુઃખનો બંડાર છે. માટે બંધુઓ? જો સુખનું બીજું સધન મેળવવું હોય તો. કુસંપને દુર કરી કુસંપને વધારી જીવન ન જાણતાં પોતાના શાંતિ બંધુઓથી એકમતા કરી સર્વદા સુખને પામે એજ પ્રાર્થના છે.

૩- ત્રિજનું કારણ. ઈર્ષ્યા.

ઈર્ષ્યા. એ પણ આપણને. આપણા સુખમાં અને પરલોકના માર્ગમાં પણ આડી આવનાર તીખી ધાર વાળી એક તરવાર રૂપ છે. અને તેનું પરિણામ આપણને ઝેર જેવું પ્રાપ્ત થયું છે.

કોઈ શાંતિ બંધુ એમ સ્વાલ કરશે કે, અમે ક્યાં ઈર્ષ્યા કે નીએ છઈએ? તો તે બદલ કહેવાનું કે, જેમ આરિસા વિના મોતાનું સુખ જોઈ શકતું નથી. તેમ બીજાઓના કહેવા વિના મોતાના દોષ-અવગુણ પોતાને જાણતા નથી. પરંતુ તેને તે

ત્યારે કોઈ બીજો કહે ત્યારેજ ખબર પડે. તેથી આપણામાં કયે સ્થળે અને કેવી રીતે ઈર્ષા રહી છે. તે માટે આપણે એક કારખાનાનો દાખલો લઈએ કે, કોઈ કારખાનામાં, એક જ્ઞાતિ બંધુ કામ કરતો હોય. ત્યાં બીજો જણ કામ કરવાને આવે. હવે પ્રથમ આવનાર કારીગર હોય અથવા પછીથી આવનાર કારીગર હોય. અગર બંને બંધુઓ એક સરખાજ દુશીઆર હોય. તો પણ પ્રથમ આવનાર. તથા પછી આવનાર ઉભય બંધુઓના મનમાં ઈર્ષા પ્રગટે. અને સામ સામા કામે બેસી એક બીજાને હલકા કરવાનો વિચાર રાખે. અને હદ ઉપરાંત મહેનત કરી સાંજ સુધીમાં પોતાને પોતાના શરિરનું ભાન ન રહે ત્યાં સુધી કામ બેંચી પોતાને શાહાબાસ કહેવરાવે હવે બંને જણાએ ઈર્ષાથી વાદ વિવાદ કામ કર્યું પરંતુ પોતાને તો જે રોજ મળતું હોય તેનાથી એક પાઈ પણ ઈનામ દાખલ મળે નહિ પરંતુ કામના ઢરડાને લીધે બે ચાર દિવસ પછી પોતાથી કાંઈ કામ ઓછું થાય. તો તુરતજ કેમ લાઈ આજે કામ ઓછું થયું ? હવે તમે દાનત ખોટાઈ કરવા મંડ્યા હાડકાં હરા મનાં થયાં. આ પ્રમાણે નો શીરપાવ કામ ઘણી તરફથી મળે. કહો ? જ્ઞાતિ બંધુની ઈર્ષા-અદેખાઈ કરી પોતાના તથા બીજાના શરિરને અત્યંત દુઃખી કર્યું તેમાં બંનેને શું મળ્યું ? કાંઈજ નહિ માત્ર અપયશ. અરસ પરસ જ્ઞાતિ બંધુમાં વેર ભાવના પ્રગટાવી કુસંપ મેળવ્યો. પરંતુ જે તેમ ઈર્ષાને ન સખતાં, અરસ પરસ ભાતુ ભાવે સંપથી કામ ઘણીને નુકશાન

ન પહોંચાડતાં સદાને માટે એક નિયતિમાં નહિ શકે, શરિરને
 હુની ન આવે તેવા પ્રકારથી કામ કરવામાં આવે તો આપણને
 આરામની સાથે જ્ઞાતિ બંધુઓથી સંપ રહે. અને આનંદમાં
 આપણું જીવન પસાર થાય. અરસ પરસ વાદ વિવાદ કામ ક
 રનારની પેઠે કેટલાક બંધુઓ કામ ઉઘડાં રાખે છે. તેમાં પણ
 ઈર્ષ્યા કરી પોતાની તથા જ્ઞાતિ લાઈની જવારી કરે છે કેમકે એ
 ક માણસ કામ રાખવા ગયો કે, લાગણી બીજો જણ ત્યાં જઈ
 પહોંચ્યો અને પ્રથમ જનારે કંઈલ મળુરી-લાવથી હલકે લાવે
 કામ રાખવાનું કરે. તેટલેથી ઈર્ષ્યાનો અંત ન આવતાં, ત્રીજો
 જ્ઞાતિ બંધુ પોતે તે બંનેનાથી પણ સાવ હલકો લાવ આપી
 કામ રાખે અને પોતે વ્યાધી-ચિંતા ભોગવી જ્ઞાતિ લાઈઓના
 સાંજ સુધી જીવ સંતાપી આખર ઘરનાં નાણાં ભરી અથવા
 ત્યાંથી કામ અધુરું સુકી અગીઆરાં ગણી અપજશ બાંધી પો
 તે દુઃખી થઈ બીજા બંધુઓને પણ દુઃખી કરે છે. આવી રી
 તે ઈર્ષ્યાથી ભ્રતા અનેક ગેર લાભ ને સહન કરે છે છતાં મારા
 જ્ઞાતિ બંધુઓ સાવ આંખ વિંચી હલુ આગળ આગળ દોડી
 જાય છે એ ઘણું શોચનીય છે. તો બંધુઓ ? મારા આ કા
 લા ઘેલા લખવા પર આપનું ધ્યાન ખેંચી સુખના ત્રીજા સા
 ધનને પ્રાપ્ત કરવા અને જગતનાં તથા સ્વર્ગનાં સુખો મેળવ
 વા દિન પ્રતિ દીન કટીબધ થાઓ ઈર્ષ્યાને ત્યાગો. અને પોતા
 ના અંતઃકરણમાં જ્ઞાતિ બંધુઓ પ્રત્યે બંધુત્વને સ્થાપો.

૪-ચોથું કારણ આળશ.

આળસ એ પણ આપણને વિપત્તી-દુઃખ આપનાર આપણો મોટામાં મોટો શત્રુ છે. કે જેણે આપણને પોતાના પ્રભાવ વડે પરાલવ પમાડી છેક હલકી સ્થિતિમાં લાવી આ જગતમાં અપયશના લોગી બનાવ્યા છે. આળશથી કરીને આપણે આપણું સત્કર્મ (નહાવું ધોવું) પુણ પાઠ સંધ્યા વંદનાદિક) કરવાનો ત્યાગ કરી છેક અધમતાને પ્રાપ્ત થયા છઈએ. આળશથી કરી વિદ્યા ભણ્યા નહિ. આળશથી કરી આપણે હુન્નર કળા કોસલ્યા દિકમાં કેટલા પછાત છઈએ તેનો પુરાવો આપણને આજના વખતમાં બીજી જાતવાળા આપે છે. જેવા કે સઘં સુતાર કુંભાર સુતાર વાંઝા સુતાર વાઢા સુતાર અરે દુકંમાં ઘણાક ઉતરતી જ્ઞાતિ વાળા કે જે પુર્વ કાળમાં આપણી સેવા કરનાર હતા, આપણી પાસેથી આપણા કુંસંપનો લાભ મેળવી હુન્નરને લુટી ગયા જે આપણા શિષ્ય-સેવકો કહેવાતા, તે આપણા ગુરૂ થયા. અહાહા કેટલી બધી શરમની વાત? અરે આળશથી કરી આપણે કોઈ પણ કામનો આરંભ કરીએ તો, આપણને એમ થાય કે, હવે નકામી કડાકુટ કોણ કરે. અને કદાચને આપણને આળશ નચડયું. અને કાંઈ નવિન હુન્નરનો આરંભ કર્યો કે, બીજા બંધુ આવી પોતાનું આળશ અર્પણ કરતાં, આપણા ધર્મ્ય-ઉત્સાહનો ભંગ કરતાં કહેશે કે, હવે કર્યાં એ તો હુન્નર તમારા બાપ દાદાતો વેઢા કુટીને મરી ગયાને તમે હવે અકકલ વાળા જાગ્યા તે આવા હુન્નર કરી આપણું નામ રાખશો. “આપે ન

મારી ચરકલી. બેટા તીરમ બાજ ” આ પ્રમાણેના શબ્દ પ્રહારથી હુન્નર આદરનાર ભાઈની ઈચ્છા મરણ પામી આગશને સ્વીકાર કરી આદરેલું કામ બંધ કરી-અધુરું મુકી નુકશાન તથા અપયશને પાત્ર થાય. કહો ત્યારે આવી રીતે આગશને આમ પાળીપોષીને રાખવાથી આપણું શ્રેય કયાંથી થાય ? આગશથી કરી હુન્નર કાર્ય એકલાનીજ હાની છે એટલુંજ નહિ. પરંતુ સાથે આપણા આખા જીવનની હાની છે. કેમકે, આગશથી ન્હાવું ધોવું પુજા પાઠ વિગેરે કઢ્યાણનાં સાધનો બની શકતા નથી. આગશના આગમનથી આપણા સ્વધર્મનો મુજ પાયો ચણોપવિત-જનોઈ તેને પણ આપણે ત્યાગી બેઠા છઈએ. અને તે બદલ (જનોઈ બદલ) કહેતાં આગશ અને અજ્ઞાનતાના પ્રતાપે જ્ઞાતિ બંધુઓના મુખમાંથી એ ઉચ્ચાર થાય છે કે, આપણે ગુર્જર સુતારને આહીં જનોઈ લેવાનો અધિકાર નથી. એ તો જ્યારે વિશ્વકર્મા (ઇલોળગઢ) જઈએ ત્યારે જ લઈ શકાય. આ વાક્યના અર્થનો તપાસ કરવા ઘણાંક શાસ્ત્રોમાં જોતાં કોઈ પણ સ્થળે એ શબ્દ નથી નિકળતો કે, શ્રી વિશ્વકર્માના પુત્રો, ગુર્જર સુતારે ઇલોળગઢ જઈને જનોઈ લેવી. પરંતુ “મુળ સ્તાંભ” નામના ગ્રંથમાં અધ્યાય સત્તર મામાં શ્લોક અઢવીસ મામાં કહ્યું છે કે,

શ્લોક

વિશ્વકર્મા કુલેજાતો વિનાયજો પવિતકમ્ ॥

અનેક નરકાન્યાતો યાવશંદ્રદિવાકરો ॥૨૮॥

અર્થ-શ્રી વિશ્વકર્મા પ્રભુના કુળમાં ઉત્પન્ન થઈને જે મનુષ્ય. ઉપવિત-જનોઈ વિનાનો રહે છે. અથવા ત્યાગ કરે છે. તો તે મનુષ્ય સૂર્ય ચંદ્ર તપે ત્યાંસુધી અનેક નર્કની ચાતના દુઃખ ભોગવે છે. આ મહત વાક્યને વિસરી જઈ મ્હારા જ્ઞાતિ બંધુઓ પોતાની અવિદ્યા તથા આગસના પ્રભાવે પોતાને વેદ વિધિ ચુકત ધામધુમ અને મંગળ સામગ્રીઓ સાથે જનોઈ લેવા નો અધિકાર છતાં યોગ્યતા છતાં, ખોટી રીતને અનુસરી એક સરામણાની અધમ રીતથી જનોઈ લેવાના ઉપદેશને પોતાના અંતઃકરણમાં ઠસાવી પોતાના જીવનને કલેશમય બનાવી સ્વ-કલ્યાણનો નાશ કરે છે. અરેરે કેટલી વિષમતા ? કેટલું દુઃખ ? પ્યારા બ્રાતાઓ ? વિચારો ! વિચારો !! આગશ-અવિદ્યાથી થતા ગેર લાભને દ્રષ્ટિથી લુઓ. આગશને ત્યાગ કરો. ઉત્સાહને ધારણ કરો. સ્વધર્મને પાળો અને પોતાનું તથા સ્વજ્ઞાતિનું શ્રેય કરવાની પોતાના મનમાં પ્રતિજ્ઞા કરી સન્માર્ગે પ્રવૃત્ત થાઓ. અને સદૃઢ સુખ પામો.

ગુણ ગ્રાહક બંધુઓ ? ઉપરોક્ત વિષયો જે અવિદ્યા કુ-સંપ ઈર્ષ્યા આગશ અને તે વિના અન્ય કન્યા વિક્રય સવેલાં કાઢવાં કન્યાવેદનાં વેવીશાળ બે ચાર ઠેકાણે કરી જગતમાં ગ-ણાતા નિંદનીય કર્મો-જર્ણ્યોનો ત્યાગ કરો. સ્વધર્મને સ્વી-કારો, નિતિને ધારો. સદાચારમાં સામીલ બનો. પુર્વે કહેવાએ લા દેવપુત્રો ? દેવતાઓમાં પુજીત થએલા દેવતાઓ તથા મનુ-ષ્યોમાં માન કીર્તિ પામેલા વિશ્વકર્માના વંશજો “મય-પં-

આળ” (ગુર્જર સુતાર જ્ઞાતિ બંધુઓ) આપની ગચ્છેલી પ્રતિ-
ષ્ઠા પુનઃમેળવો. બાપ દાદાના ગૌરવને નષ્ટ થએલું જોઈ
આપનાં જ્ઞાન ચક્ષુ ખોલો. આપની લુટાઈ ગચ્છેલી કળા
કૌસલ્યની જાહેર જલાલી પાછી મેળવવાના સતત પ્રયાસ આદ-
રો અને પોતાની દુઃખદ સ્થિતિ સહામું જોઈ અજ્ઞાનની ઘેર
નિદ્રા માંથી જાગો બીજા જ્ઞાતિ બંધુઓને જાગૃત કરો. આપ-
ના અંતઃકરણમાં શુભ જ્ઞાનનો દિપક પ્રકટાવી હૃદયને પ્રકાશીત
બનાવી બંધુ જનોથી સંપન્ન અને અઘંક્યતાથી રહી સર્વદા
આનંદ મય સુખ સરોવરમાં ઝીલો “ શ્રી પરમ કૃપાળુ વિશ્વક-
ર્મા પ્રભુ આપ સર્વેનું શ્રેય કરી સદા સન્મતિ આપી સર્વદા
આપ સર્વેના હૃદયમાં વિરાજમાન થાઓ એજ ગુલાશા સાથે
હું વિરમું છું. અસ્તુ. ॥ इति शुभम् ॥

ॐ शान्ति ! शान्ति !! शान्ति !!!

પ્રાર્થના.

આ જ્ઞાતિ હીત પુસ્તક કોઈ પણ જ્ઞાતિ
સ્વ જ્ઞાતિના શ્રેયને માટે પોતાની ઉદાર
છપાવી વિના મુલ્ય જ્ઞાતી સમાજમાં વહેંચવા પ્રવૃત્ત
થશે. તો તેમને ધન્યવાદ સાથે છપાવવાની છુટ છે
તો ધનાઢ્ય બંધુઓ આપની લક્ષ્મીનો સહયોગ કરી
જ્ઞાતિ ઉન્નતિ કરવા પરીશ્રમ લેવો એવી અશાસી છે.

શ્રી૦ સ્વ જ્ઞાતિ સેવક
હરિલાલ માવજી ૬

